

Prevodili knjige i izdavali udžbenike

Iako Društvo nije službeno ugašeno, čini se da je početni zanos nešto splasnulo u godinama pred prvi svjetski rat. Unatoč mnogobrojnim problemima, individualnih esperantista je i u to pionirsko vrijeme u Bjelovaru bio popriličan broj

● Josip Pleadin

Hrvatski rodoljubi okupljali su se u Hrvatskom sokolu pa je jasno zašto je starješina Stržić tako revno podupro i osnivanje Društva hrvatskih esperantista u Bjelovaru i time podržao rad svojih studentskih kolega s pravnog fakulteta, na čemu mu oni javno zahvaljuju. Stoga ne čudi da imena Kolara, Dawidowskog, Žličara i Berkeša nalazi na popisu članova Hrvatskog sokola u Bjelovaru. Ovdje također treba spomenuti nedvojbeno povezanost i utjecaj zagrebačkih esperantista na osnivanje društva u Bjelovaru. Već sam naziv (Društvo hrvatskih esperantista u Bjelovaru) dosljedna je kopija naziva Društva hrvatskih esperantista u Zagrebu, koje je osnovano u prosincu 1908., dakle svega četiri mjeseca prije bjelovarskoga. U Bjelovar je na osnivanje stigao cjelokupni odbor zagrebačkoga društva, odnosno predsjednik Mavro Špicer, podpredsjednica Danica pl. Bedeković, tajnik Grga Maračić, blagajnik Vladimir pl. Bedeković, knjižničar Ivan Stemberger te odbornici Slavo Dragić, Stjepan Vidak, Stjepan pl. Raškaj i Josipa Žitković. Ovdje treba napomenuti još jednu činjenicu o međusobnom poznavanju spomenutih osoba. Naime Vladimir Bedeković bio je muž dopredsjednice zagrebačkoga društva Danice pl. Bedeković, a radio je kao blagajnik u Prvoj hrvatskoj štedionici u Zagrebu, istoj onoj u kojoj je radio i Milan Dawidowsky.

Zlatarovo zlato

Poznato je također da su početkom 20. stoljeća izašla dva prva udžbenika esperanta za Hrvate: Praktična obuka u esperantu sa rječnikom Mavra Špicera (1909.) i Gramatika esperanta Danice Bedeković (1909.). Te udžbenike već iste godine nudi čitateljstvu bjelovarska knjižara Lavoslava Weissa. Koliko je esperanto bio važan kulturni faktor u Bjelovaru toga doba govori i podatak da je tjednik Nezavisnost uveo podlistak (rubriku) „O Esperantu“ već u ožujku 1909., a o zagrijanosti Frana Kolara za esperanto jasno govori činjenica da je već 1910. na esperanto počeo prevoditi djelo Augusta Šenoe, „Zlatarovo zlato“ te ga objavio 1911. kao prvi prijevod iz hrvatske književnosti u obliku knjige.

Treba napomenuti da je Bjelovar u to vrijeme imao približno 7000 stanovnika. Koliko je dugo trajalo Društvo hrvatskih esperantista u Bjelovaru teško je reći. Najveći zamah, kako se to vidi iz članaka u Nezavisnosti imao je otprilike tri godine u periodu od 1909. do 1911. Iako Društvo nije službeno ugašeno, čini se da je početni zanos nešto splasnulo u godinama pred prvi svjetski rat. Negativno je na razvoj Društva utjecao povratak tajnika Dawidowskog u Zagreb 1911. godine i odlazak predsjednika Frana Kolara u Zemun 1919. Međutim, i unatoč mnogobrojnim problemima, nedaćama i preprekama, individualnih esperantista je i u to pionirsko vrijeme u Bjelovaru bio popriličan broj, tako da je Društvo obnovljeno nakon ratnih strahota već 1922. godine pod nazivom Esperantski klub. Prvi predsjednik toga Kluba bio je

Milan Dawidowsky sa suprugom

liječnik dr. Vilim Peičić, tajnik Dragutin Došek, a članovi odbora Franjo Poljan, Ivan Křepelka i prof. Rudolf Schey. Za Vilima Peičića može se sa sigurnošću reći da je predratni esperantist, jednako kao i za brijača Došeka. O Ivanu Křepelki nema konkretnijih podataka, a Franjo Poljan, poštanski službenik, vjerojatno spada u noviju generaciju esperantista.

O Rudolfu Scheyu, profesoru bjelovarske gimnazije, znamo dovoljno da ga možemo smatrati jednim od najzaslužnijih bjelovarskih esperantista u međuratnom razdoblju. Bio je Židov, rođen 21. prosinca 1884. godine u mjestu Gyanafalva u Ugarskoj (danas Jennersdorf u Austriji). Gimnaziju je polazio u Varaždinu (1897.–1904.), a studirao na pravo- i državoslovnom fakultetu u Zagrebu (1906.–1908.) i na mudroslovnim fakultetima u Zagrebu (1907.–1908.) i Beču (1908.–1909.). Osposobljen je 3. svibnja 1912. pred kraljevskim ispitnim povjerenstvom u Zagrebu iz njemačkog jezika kao glavne, a klasične filologije kao sporedne struke. Oženio se 1913. sa Charlottom Grünberger i imao dvoje djece: Doroteju i Editu. Bio je izuzet od vojne dužnosti potvrdom stoličnog ureda u Nagymartonu (danas Mattersburg) 1909. godine. Radio je kao namjesni učitelj u maloj realnoj gimnaziji u Krapini, u kraljevskoj donjogradskoj gimnaziji u Zagrebu, a od siječnja 1913. u Kraljevskoj realnoj gimnaziji u Bjelovaru kao profesor njemačkoga jezika. Bio je jedan od osnivača Esperantskoga kluba u Bjelovaru 1922. godine, vodio tečajeve esperanta u gimnaziji 1923.–1933., a od 1923.–1938. za građanstvo. Predsjednik Esperantskog

kluba bio od 1927. do zabrane rada 19. travnja 1938. Već iste godine s ostalim bjelovarskim esperantistima pokušao je ponovno osnivanje pod nazivom Društvo prijatelja esperanta u Bjelovaru, ali je uprava Savske banovine odbila prihvatiti njihov statut. Kako je Schey umro 1939. godine u Zagrebu, do ponovnog osnivanja esperantskog društva u Bjelovaru došlo je tek 22. kolovoza 1945.

Predavanje o Africi

Koristim ovu priliku da ispravim netočnosti iz članka Čedomira Rosića „Plesne škole, balovi i tenis s okusom pripadnosti mondenom svijetu“, koji je objavljen u Bjelovarskom listu broj 535 od 25. ožujka 2019. na stranicama 16 i 17. U njemu se spominje da je „niz godina u gradu djelovala škola esperanta dr. Feia“. Zapravo se radi o tečajevima esperanta za građanstvo koje je vodio prof. Rudolf Schey (ili Šaj). Fotografija koja je objavljena s potpisom „Polaznici škole esperanta iz 1933.“ zapravo predstavlja sasvim drugi događaj. Radi se o predavanju koje je održao Kola Ajayi iz Nigerije 20. lipnja 1933. godine u kinu Metropol (Sokolski dom) pred više od 500 sudionika. Predavanje se zvalo „Afrika, moja sunčana domovina“, održano je uz projekciju osamdesetak dijapozitiva, nakon čega je Kola Ayaji izvodio džez i crnačke pjesme uz pratnju bubnjeva. Uvodno je govorio Rudolf Schey, a cijelo predavanje s esperanta je prevodio prof. Fran Novljan, poznati narodni učitelj, koji je u godinama 1932. i 1933. bio profesor na bjelovarskoj gimnaziji. Oko crnačkog gosta stoje članovi Esperantskog kluba u Bjelovaru, čija imena nažalost ne znamo.